

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА

© 2016 ОТКАЛЕНКО О. М.

УДК 37.014.543:378(045)

Откаленко О. М. Методика аналізу ефективності використання фінансових ресурсів вищими навчальними закладами державного сектора

Метою статті є розробка методики аналізу фінансових ресурсів державними вищими навчальними закладами, що дасть можливість покращити результати діяльності закладів освіти. Наведено всі складові методики аналізу фінансових ресурсів вищів державного сектора, визначено показники аналізу (надходження та використання фінансових ресурсів), проведено аналіз ефективності використання наявних фінансових ресурсів ВНЗ. Наведену методику апробовано з використанням облікових даних сучасного вищого навчального закладу державного сектора. Застосування даної методики дасть можливість аналітику здійснити ґрунтовний аналіз ефективності використання фінансових ресурсів ВНЗ. Використання даних аналізу управліннями ВНЗ буде сприяти прийняттю ефективних рішень та раціональному витратанню бюджетних коштів.

Ключові слова: вищий навчальний заклад державного сектора, фінансові ресурси, аналіз фінансових ресурсів, надходження фінансових ресурсів, використання фінансових ресурсів.

Рис.: 3. Табл.: 3. Бібл.: 8.

Откаленко Олена Миколаївна – аспірантка Київського національного торговельно-економічного університету, головний бухгалтер Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ (вул. Соборна, 87, Вінниця, 21050, Україна)

E-mail: lena05051982@mail.ru

УДК 37.014.543:378(045)

Откаленко Е. Н. Методика анализа эффективности использования финансовых ресурсов высшими учебными заведениями государственного сектора

Целью статьи является разработка методики анализа финансовых ресурсов государственных высшими учебными заведениями, что даст возможность улучшить результаты деятельности учреждений образования. Приведены все составляющие методики анализа финансовых ресурсов вузов государственного сектора, определены показатели анализа (поступления и использования финансовых ресурсов), проведен анализ эффективности использования имеющихся финансовых ресурсов вуза. Приведенная методика апробирована с использованием учетных данных современного высшего учебного заведения государственного сектора. Применение данной методики даст возможность аналитику осуществить основательный анализ эффективности использования финансовых ресурсов вузов. Использование данных анализа управлениями вуза будет способствовать принятию эффективных решений и рациональному расходованию бюджетных средств.

Ключевые слова: высшее учебное заведение государственного сектора, финансовые ресурсы, анализ финансовых ресурсов, поступления финансовых ресурсов, использование финансовых ресурсов.

Рис.: 3. Табл.: 3. Библ.: 8.

Откаленко Елена Николаевна – аспирантка Киевского национального торгового-экономического университета, главный бухгалтер Винницкого торгового-экономического института КНТЕУ (ул. Соборная, 87, Винница, 21050, Украина)

E-mail: lena05051982@mail.ru

UDC 37.014.543:378(045)

Otkalenko O. M. Methods for Analysis of Efficiency of Use of Financial Resources by Higher Education Institutions in the Public Sector

The article is concerned with developing methods for analyzing the financial resources by the public higher education institutions, thus giving possibility for improving the results of the activities of educational institutions. All the components of methods for analyzing financial resources of the higher education institutions in the public sector have been provided, analysis indicators (income and use of financial resources) have been identified, an analysis of efficiency of using the available financial resources of a higher education institution has been carried out. The provided methods have been tested using the credentials of one contemporary institution of higher education in the public sector. Application of these methods creates the opportunity to carry out a thorough analysis of efficiency of use of financial resources by higher education institutions. The use of findings by managers of higher education institution will contribute to effective decision-making, as well as management and reasonable expenditure of budgetary funds.

Keywords: higher education institution in the public sector, financial resources, analysis of financial resources, income of financial resources, use of financial resources.

Fig.: 3. Tabl.: 3. Bibl.: 8.

Otkalenko Olena M. – Postgraduate Student of Kyiv National University of Trade and Economics, Chief Accountant of Vinnytsia Trade and Economic Institute of KNUTE (87 Soborna Str., Vinnytsia, 21050, Ukraine)

E-mail: lena05051982@mail.ru

В умовах ринкової економіки фінансові ресурси вищого навчального закладу виконують вирішальну роль в ефективному функціонуванні такого закладу на ринку освітніх послуг. У системі управління діяльністю будь-якого підприємства важливою ланкою є управління саме фінансовими ресурсами та забезпечення діяльності підприємства необхідним обсягом фінансових ресурсів. Фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання залежать від правильності напрямів використання фінансових ресурсів.

Особливості аналітичного забезпечення як засобу управління фінансовими ресурсами бюджетних установ досліджувалися в працях таких науковців, як: Т. М. Боголіб [1], А. В. Гончар [3], С. О. Левицької [4], В. А. Пігоша

[5], Т. В. Рижой [6] та С. В. Свірко [7]. Разом з тим, перераховані вище автори досліджували принципи аналізу діяльності бюджетних установ без зосередження уваги на питаннях методики аналізу ефективності використання фінансових ресурсів саме вищими навчальними закладами державного сектора та не враховували специфіку їх діяльності.

На даний час відсутній єдиний підхід щодо аналізу фінансових ресурсів вищих навчальних закладів з установленим набором аналітичних показників та коефіцієнтів. Саме тому аналітикам важко обрати найбільш правильний і найпростіший шлях для аналізу ефективності використання фінансових ресурсів закладом вищої освіти.

На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в розробці методики аналізу фінансових ресурсів державними вищими навчальними закладами, що дасть можливість покращити результати діяльності закладів освіти.

На сучасному етапі система вищої освіти знаходиться у досить скрутному становищі. Значне недофінансування з державного бюджету та недобір здобувачів вищої освіти призвело до економічного колапсу системи якісної вищої освіти, оскільки багато ВНЗ державного сектора економіки опинилися на межі своїх економічних можливостей. Внаслідок цього особливої уваги набуває питання підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами закладу освіти.

Питання оплат у державних ВНЗ чітко регламентується бюджетним законодавством, а саме – Бюджетним кодексом України [2], тому потрібно пам'ятати про те, що передусім фінансуються захищені статті видатків, до яких належать оплата праці з нарахуваннями, стипендії, придбання медикаментів та продуктів харчування, оплата комунальних послуг та енергоносіїв.

Роль економічного аналізу як однієї з важливих функцій управління у період реформування системи вищої освіти значно зростає, оскільки вибір альтернативного варіанта неможливий без реалізації економічних методів, дієвість яких стає реальною лише при глибокому та всебічному аналізі використання усіх наявних ресурсів.

На думку Степаненко Д. А. [8, с. 93], аналіз фінансових ресурсів доцільно здійснювати в межах технологічного процесу, за яким в результаті перетворення первинної облікової інформації формуються вихідні показники відносно джерел фінансування та напрямів їх використання, які складають основу інформаційного забезпечення управління фінансовими ресурсами. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства полягає у виявленні методів формування і обробки даних про фінансові ресурси, які дають об'єктивну оцінку фінансового стану, тенденцій розвитку та виявлення резервів підвищення ефективності використання грошових коштів та шляхів їх реалізації.

Ефективність діяльності вищих навчальних закладів та якість освітніх послуг підвищується в результаті систематичного і глибокого аналізу фінансових ресурсів закладів освіти.

Побудова організаційно-інформаційної моделі аналізу розподілу й використання фінансових ресурсів вищих навчальних закладів ґрунтується на визначенні її як одного з прийомів формалізації аналітичного процесу в управлінні обсягом, структурою та якістю освітніх послуг, що надаються здобувачам вищої освіти.

Важливим принципом побудови організаційно-інформаційної моделі аналізу та контролю фінансових ресурсів вищих навчальних закладів є забезпечення повноти інформації щодо обсягів, структури та якості освітніх послуг відповідно до напрямів функціональної діяльності установи.

Ефективне використання фінансових ресурсів є однією з найважливіших проблем виконання бюджету

у переважній більшості країн світу. Одним із головних завдань вищого навчального закладу державної форми власності є формування дієвого механізму результативного й раціонального використання фінансових ресурсів. У сучасних умовах ефективне витрачання наявних ресурсів стає необхідною умовою діяльності ВНЗ і є однією з передумов логічного управління державними фінансами.

З кожним роком все більшої актуальності набуває проблема ефективного використання фінансових ресурсів. При виконанні бюджету вищого навчального закладу за видатками посилюється увага щодо законності, раціональності та економічності їх витрачання.

З метою вдосконалення аналізу ефективності використання фінансових ресурсів закладами вищої освіти пропонується запровадити таку методику (рис. 1).

Застосування даної методики дасть можливість аналітику здійснити ґрунтовний аналіз ефективності використання фінансових ресурсів ВНЗ. Окрім того, доцільно буде провести аналіз використання фінансових ресурсів за статтями видатків, за питомою вагою, за дотриманням нормативу капітальних видатків (не більше 10%) тощо.

Використання даних аналізу управліннями ВНЗ буде сприяти прийняттю ефективних рішень та раціональному витрачання бюджетних коштів.

Проаналізуємо структуру формування фінансових ресурсів сучасного ВНЗ державного сектора (табл. 1).

За результатами проведеного аналізу (див. табл. 1) спостерігаємо збільшення фінансових ресурсів у звітному році на 10,3%, що складає 3652,9 тис. грн. Дохідна частина бюджету даного ВНЗ у 2015 р. на 63,4% сформована за рахунок бюджетних асигнувань та на 36,6% – за рахунок власних надходжень. Це можна пояснити співвідношенням контингенту здобувачів вищої освіти. Станом на 01.01.2016 р. приведений контингент студентів, які навчаються за державним замовленням, становить 70%, і, відповідно, 30% навчаються за рахунок коштів юридичних та фізичних осіб.

За допомогою рис. 2 відобразимо структуру власних надходжень вищого навчального закладу (без урахування перехідного залишку).

За коштами спеціального фонду ВТЕІ КНТЕУ найбільшу питому вагу складають кошти, отримані як плата за послуги (за рахунок студентів-контрактників) – 85%. Такий вид доходів, як благодійні внески, гранти, дарунки, розвинений дуже слабко – лише 0,1%. Таким чином, можна зробити висновок, що даному ВНЗ доцільно буде залучати саме таку категорію доходу.

Далі доцільно буде проаналізувати напрями використання фінансових ресурсів навчального закладу згідно з фактичним приведеним контингентом здобувачів вищої освіти та виявити можливі резерви або нецільове використання фінансових ресурсів (табл. 2).

За результатами проведеного аналізу (див. табл. 2) можемо зробити висновок про недофінансування з бюджету у 2015 р. на 3 570 263 грн. Тобто видатки загального фонду покриті власними надходженнями в розмірі понад 3,5 млн грн. Державою фінансується повною мірою лише покриття витрат на соціальні виплати здобу-

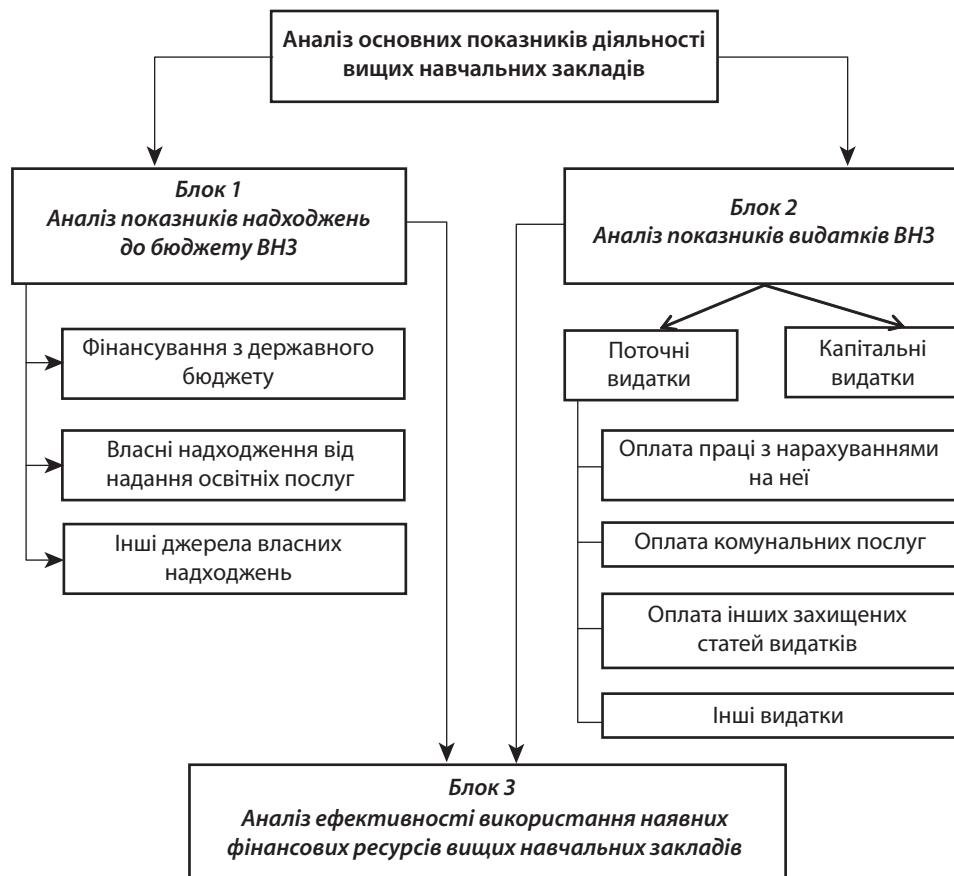

Рис. 1. Методика аналізу ефективності використання фінансових ресурсів закладом вищої освіти

Джерело: розроблено автором особисто.

Таблиця 1

Аналіз формування фінансових ресурсів Вінницького торговельно – економічного інституту КНТЕУ

№ п/п	Показник	Надходження				Відхилення	
		2014 р.		2015 р.		Абсолютне	Відносне
		Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %		
1	Надходження коштів – усього	35421,9	100,0	39074,8	100	3652,9	10,3
2	Бюджетні асигнування	21566,5	60,8	24783,7	63,4	3217,2	14,9
3	Кошти, отримані як плата за послуги	13797,2	39,0	14164,8	36,2	367,6	2,7
3.1	Плата за навчання	8954,1	25,3	9394,6	24,0	440,5	4,9
3.2	Господарська діяльність	1109,2	3,1	1198,9	3,1	89,7	8,1
3.3	Оренда майна	21,0	0,1	28,3	0,1	7,3	–
3.4	Реалізація майна	34,7	0,1	331,6	0,8	296,9	855,6
3.5	Фінансування (залишок коштів на початок періоду)	3678,2	10,4	3211,4	8,2	-466,8	-12,7
4	Інші джерела власних надходжень	58,2	0,2	126,3	0,4	68,1	117,0
4.1	Благодійні внески, гранти, дарунки	30,0	0,1	8,7	–	-21,3	–
4.2	Відсотки за депозитом	–	–	87,6	0,3	87,6	–
4.3	Фінансування (залишок коштів на початок періоду)	28,2	0,1	30,0	0,1	1,8	–

Джерело: сформовано автором самостійно на підставі облікових даних.

Рис. 2. Структура власних надходжень Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ у 2015 р., %

Джерело: визначено автором самостійно на підставі звітних даних.

Таблиця 2

Аналіз використання фінансових ресурсів ВНЗ у 2015 р.

№ з/п	Стаття витрат	Фактичний обсяг здійснених видатків				Разом, грн	Плановий обсяг видатків згідно контингенту		Недофінансування за загальним фондом
		Загальний фонд, грн	%	Спецфонд, грн	%		Загальний фонд (70%)	Спецфонд (30%)	
1	Заробітна плата	9459410	61,06	6031687	38,94	15491097	10843768	4647329	1384358
2	Нарахування на заробітну плату	3389103	62,22	2057986	37,78	5447089	3812962	1634127	423859
3	Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	114161	17,09	553743	82,91	667904	467533	200371	353372
4	Медикаменти та перев'язувальні матеріали	0	0,00	1969	100,00	1969	1378	591	1378
5	Компенсація харчування дітям-сиротам	643045	100,00	0	0,00	643045	643045	192914	0
6	Оплата послуг (крім комунальних)	76311	8,48	823810	91,52	900121	630085	270036	553774
7	Видатки на відрядження	0	0,00	59894	100,00	59894	41926	17968	41926
8	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	673060	41,84	935686	58,16	1608746	1126122	482624	453062
9	Окремі заходи по реалізації державних програм	0	0,00	1542	100,00	1542	1079	463	1079
10	Стипендії та інші соціальні виплати	10428610	100,00	0	0,00	10428610	10428610	3128583	0
11	Інші поточні видатки	0	0,00	13160	100,00	13160	9212	3948	9212
12	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	0	0,00	339160	100,00	339160	237412	101748	237412
13	Капітальний ремонт	0	0,00	67646	100,00	67646	47352	20294	47352
14	Реконструкція та реставрація	0	0,00	90684	100,00	90684	63479	27205	63479
15	Разом	24783700	69,30	10976967	30,70	35760667	25032467	10728200	3570263

Джерело: розроблено автором самостійно на підставі облікових даних ВТЕІ КНТЕУ.

вачам вищої освіти (стипендія та інші обов'язкові соціальні виплати дітям-сиротам), частково покриваються видатки на заробітну плату (87,7%) і видатки на оплату комунальних послуг та енергоносіїв (60%).

Видатки, які необхідні для забезпечення поточної діяльності ВНЗ (придбання паперу, канцтоварів, обслуговування оргтехніки, оплата послуг зв'язку тощо) на розвиток матеріально-технічної бази, не профінансовані з державного бюджету взагалі.

Натомість, усі перелічені вище видатки фінансуються за рахунок власних надходжень, основною статтею формування яких є плата за навчання. Таким чином, створюється ситуація, що власні кошти вищій навчальний заклад спрямовує не на здійснення видатків розвитку, а на утримання студентів-бюджетників.

Структуру використання фінансових ресурсів ВНЗ наведено на рис. 3.

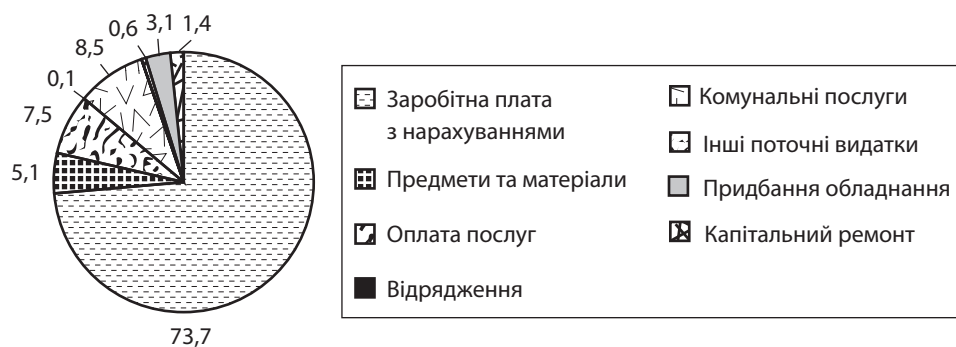

Рис. 3. Структура використання фінансових ресурсів спеціального фонду Вінницьким торговельно-економічним інститутом КНТЕУ у 2015р., %

Джерело: узагальнено автором самостійно на підставі облікових даних.

Як видно з рис. 3, у структурі видатків спеціального фонду 73,7% складають видатки на оплату праці з відповідними нарахуваннями на неї. Оплата комунальних послуг «пожирає» ще 8,5% бюджету. На видатки розвитку, так звані капітальні видатки, спрямовано лише 4,5% замість нормативних 10%. Таким чином, за результатами проведеного аналізу (див. табл. 2 та рис. 3), можна зробити висновок, що в загальній структурі видатків ВТЕІ КНТЕУ 95,5% складають поточні видатки і лише 4,5% – капітальні.

Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів на предмет виявлення нецільового використання коштів наведено в табл. 3.

Про ефективне управління фінансовими ресурсами аналізованого ВНЗ (див. табл. 3) свідчить перевиконання бюджету за доходами на 200 772 грн і недовиконання за видатками на 2 987 010 грн.

Нецільового використання коштів не встановлено, а невиконання кошторису за видатками свідчить про економне та раціональне використання фінансових ресурсів. ВНЗ буде мати можливість використати зекономлені кошти у сумі 2 987 010 грн у наступних звітних періодах та спрямувати їх на першочергові потреби закладу.

Аналіз фінансових ресурсів доцільно здійснювати в межах технологічного процесу, за яким у результаті перетворення первинної облікової інформації форму-

ються вихідні показники відносно джерел фінансування та напрямів їх використання, які складають основу інформаційного забезпечення управління фінансовими ресурсами. Технологія аналізу фінансових ресурсів вищих навчальних закладів державного сектора полягає у виявленні методів формування і обробки даних про фінансові ресурси, які дають об'єктивну оцінку фінансового стану, тенденцій розвитку та виявлення резервів підвищення ефективності використання грошових коштів та шляхів їх реалізації.

ВИСНОВКИ

Побудова організаційно-інформаційної моделі аналізу розподілу й використання фінансових ресурсів вищих навчальних закладів ґрунтується на визначенні її як одного з прийомів формалізації аналітичного процесу в управлінні обсягом, структурою та якістю освітніх послуг, що надаються здобувачам вищої освіти.

При виконанні бюджету вищого навчального закладу за видатками посилюється увага щодо законності, раціональності та економічності витрачання фінансових ресурсів. З цією метою було розроблено та апробовано методу економічного аналізу ефективності використання фінансових ресурсів вищих навчальних закладів державного сектора. Застосування даної методики дасть можливість аналітику здійснити ґрунтовний аналіз ефективності використання фінансових ресурсів за низкою різноманітних показників. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Боголіб Т. М.** Система і методи фінансового аналізу фінансово-господарської діяльності вищих навчальних закладів / Т. М. Боголіб // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 50–62.
- Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
- Гончар Л. В.** Організація аналізу бюджетних установ / Л. В. Гончар // Вісник Житомирського державного технічного університету. – 2010. – № 33. – С. 59–65.
- Левицька С. О.** Облік, контроль та аналіз діяльності підприємницьких організацій : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.06.04 / Світлана Олексіївна Левицька. – Київ : Б. в., 2005. – 28 с.
- Пігош В. А.** Проблемні аспекти формування планових кошторисних показників бюджетних установ / В. А. Пігош // Економічний аналіз. – 2014. – Том 18. – № 2. – С. 201–209.

Аналіз ефективності формування та використання фінансових ресурсів Вінницьким торговельно-економічним інститутом КНТЕУ у 2015 р.

№ п/п	Показник	Затверджено кошторисом	Фактичне виконання	Відхилення
1	Надходження коштів за результатами провадження основної діяльності (плата за навчання)	9 185 000	9 394 622	209 622
2	Надходження коштів за результатами господарської діяльності	1 207 011	1 198 854	-8157
3	Надходження від здачі майна в оренду	28 980	28 287	-693
4	Надходження від реалізації майна (крім нерухомого)	331 582	331 582	0
5	Разом за доходами	10 752 573	10 953 345	200 772
6	Заробітна плата	6 900 231	6 031 687	-868 544
7	Нарахування на заробітну плату	2 428 080	2 057 986	-370 094
8	Предмети, матеріали та інвентар	848 130	553 743	-294 387
9	Медикаменти та перев'язувальні матеріали	5 000	1 969	-3 031
10	Оплата послуг (крім комунальних)	820 440	823 810	3 370
11	Видатки на відрядження	80 000	59 894	-20 106
12	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	1 330 640	935 686	-394 954
13	Окремі заходи по реалізації державних програм	9 000	1 542	-7 458
14	Інші поточні видатки	27 000	13 160	-13 840
15	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	384 772	339 160	-45 612
16	Капітальний ремонт	1 040 000	67 646	-972 354
17	Реконструкція та реставрація	90 684	90 684	0
19	Разом за видатками	13 963 977	10 976 967	-2 987 010

Джерело: сформовано автором особисто на підставі облікових даних.

6. Рижа Т. В. Контроль за виконанням кошторисних призначень у вищих навчальних закладах / Т. В. Рижа // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2013. – № 1 (64). – С. 276–280.

7. Свірко С. В. Принципи та методи вітчизняного бухгалтерського бюджетного обліку в умовах його модернізації / С. В. Свірко // Фінанси, облік і аудит. – 2012. – Вип. 19. – С. 360–369.

8. Степаненко Д. А. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства / Д. А. Степаненко // Управління розвитком. – 2014. – № 10. – С. 92–94.

Науковий керівник – Блакита Г. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри бухгалтерського обліку Київського національного торговельно-економічного університету

REFERENCES

Boholib, T. M. "Systema i metody finansovoho analizu finansovo-hospodarskoi diialnosti vyshchlykh navchalnykh zakladiv" [The system and methods of financial analysis of financial and economic activities of higher education institutions]. *Finansy Ukrainy*, no. 5 (2012): 50-62.

Honchar, L. V. "Orhanizatsiia analizu biudzhetsykh ustanov" [Company analysis of budgetary institutions]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, no. 33 (2010): 59-65.

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

Levytska, S. O. "Oblik, kontrol ta analiz diialnosti nepidpriyemnytskykh orhanizatsii" [Accounting, control and analysis of non-commercial organizations]. *Avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.06.04*, 2005.

Pihosh, V. A. "Problemni aspekty formuvannia planovykh koshtorysnykh pokaznykiv biudzhetsykh ustanov" [Problematic aspects of the planned indicators estimated budget institutions]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 18, no. 2 (2014): 201-209.

Ryzha, T. V. "Kontrol za vykonanniam koshtorysnykh pryznachen u vyshchlykh navchalnykh zakladakh" [Control over the execution of budgeted allocations in higher education]. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>

Svirko, S. V. "Pryntsypy ta metody vitchyznianoho bukhhalterskoho biudzhetsyho obliku v umovakh yoho modernizatsii" [Principles and methods of national accounting budget accounting in terms of modernization]. *Finansy, oblik i audyt*, no. 19 (2012): 360-369.

Stepanenko, D. A. "Tekhnolohiia analizu finansovykh resursiv pidpriyemstva" [Technology analysis of financial resources]. *Upravlinnia rozvytkom*, no. 10 (2014): 92-94.